

Linhartová V.

Kapitoly z dějin Masarykova onkologického ústavu v Brně.

Brno: Masarykův onkologický ústav 2010. 91 s. ISBN 978-80-86793-14-6.

V lednu letošního roku vydala Věra Linhartová z Kabinetu dějin medicíny LF MU svou další (jubilejní) publikaci o dějinách všeobecně známé instituce s dnešním názvem Masarykův onkologický ústav. V brožurě většího formátu a v pěkné obálce, vyšlé s podporou firmy Roche, chtěla připomenout čtyři výročí: 75. od jeho otevření a od úmrtí Lucie Bakešové, 80. od smrti doc. MUDr. Jaroslava Bakeše, čili jeho dvou zakladatelů, a konečně 135. od narození zapomenutého prof. MUDr. Richarda Wernera.

Autorka nám po svém Úvodu otevírá „pětasedmdesátiletý příběh, stejně jako příběhy lidí kolem“. V první kapitole Lucie a Jaroslav Bakešovi – Bez zakladatelů není pokračovatelů se seznamujeme s některými příslušníky elitní rodiny Wanklových a Bakešových především v Blansku a v Ořechovickách (Ořechově) u Brna. Patřili do ní např. MUDr. Jindřich Wankel (ten však lékařství ve Vídni nestudoval), Lucie Bakešová–Wanklová (1853–1935), její muž František Bakeš (ten však v Lišni nikdy neučil), jejich syn Jaroslav Bakeš (1871–1930). Bakešovi žili od roku 1874 na rozlohou malém velkostatku v dnešním Ořechově (kupní smlouva na něj je z roku 1871, nikoli 1861) a Bakeš starší zasedal jako poslanec moravského zemského (nikoli panského) sněmu. Sledujeme ve zkratce cestu Bakeše mladšího za vzděláním na českém gymnáziu v Brně a na lékařské fakultě ve Vídni, stáže na vídeňských klinikách, jeho samostatné působení v třebíčské nemocnici (1902–1909), odkud vyjížděl na kongresy chirurgů v západní Evropě, kde řečnil s chutí o výsledcích svých pozoruhodných operací a předváděl vlastní vynálezy lékařských nástrojů, přístrojů a pomůcek, či vyučoval chirurgickou propedeutiku na C. k. české vysoké škole technické v Brně (od 1906), jejímž byl docentem (tam chybně České vysoké učení technické). Pak působil v Moravské zemské nemocnici u sv. Anny v Brně a tamní pověstné chirurgické pracoviště pozbyl ve prospěch nově zřízené kliniky a jejího přednosty prof. MUDr. Julia Petřivalského.

Doc. Bakeš přešel na jaře 1922 jinam a bez ohledu na okolnosti usilovně pracoval (Budování druhého zemského chirurgického oddělení Chirurgické zemské nemocnice, dnes Bakešova pavilonu na Žlutém kopci v Brně). Závist, rivalita a neklid se znovu vystupňovaly již v době Zrození „Domu útěchy“ – Masarykovy léčebny, dnes Masarykova onkologického ústavu. V roce 1927 Bakešová psala a přednášela o potřebě zřízení euthanasionu. Ihned všemi cestami získávala spolupracovníky. Vznikl Spolek Dům útěchy a obstarával budoucímu jedinečnému protirakovinnému ústavu peníze. Léta 1927–1929 byla předeherou k dalším dramatickým bojům o stavbu, umístění a o samostatnost ústavu. Vizi charitativního chorobince Bakeš záhy změnil na specializovaný léčebně-badatelský ústav, spojený s jeho Chirurgickou zemskou nemocnicí a hlásící se k soudobým onkochirurgickým poznatkům ve světě. Tomu brněnská univerzita a její lékařská fakulta (hlavně prof. MUDr. Petřivalský!) hodlaly zabránit a podnikaly protiakce nevybíravými prostředky. Do toho předčasně zemřel MUDr. Bakeš a Spolek (jemuž odkázal dvě třetiny svého velkého majetku) statečně připravoval stavbu zahájenou v červnu 1933. Ta byla předána veřejnosti dne 13. ledna 1935.

V další kapitole Linhartová píše o zkušeném „německém“ odborníku [První ředitel profesor MUDr. Richard Werner (1875–1945)]. Následující část Spolek Dům útěchy a jeho další úkoly po otevření ústavu je průvodcem po jednotlivých odděleních instituce s ukázkami jejich vybavení a výkonů. Do galerie významných mužů patří dále biochemik prof. RNDr. PhMr. Vladimír Morávek (1896–1992). První přednosta badatelského oddělení a vedoucí laboratoří ústavu. Instituce fungovala i po březnu 1939 a po dobu druhé světové války, jak vyčteme z kapitoly Zemský radioléčebný ústav v Brně (1942–1945). Až příliš výrazné je tu představen radiobiolog prof. RNDr. MUDr. Ferdinand Herčík, pozdější lysenkovec.

Těžká byla rovněž poválečná etapa, popisovaná v oddílu Masarykův státní radioléčebný ústav (1945–1954). Vyniknout v ní dokázali mimo jiné ředitel Jan Šprindrich a biochemik Zbyněk Brada, za pozoruhodné je nutno označit například aktivní depistáže (vyšetřování velké skupiny populace v terénu, 1951–1955). Další cestu zařízení v závislosti na politicko-spoločenských podmínkách, zdravotnické politice státu a vedoucích pracovnících, časté změny, mnohá zklamání, administrativní překážky, ba chaos chronologicky popisují kapitoly Krajský ústav národního zdraví – Onkologický ústav (1954–1975), Výzkumný ústav klinické a experimentální onkologie. Nová vývojová etapa ústavu v letech 1976–1986, Institut medicínského výzkumu Brno. Přechodná vývojová etapa ústavu v letech 1988–1990. Ze zajímavostí můžeme uvést odtržení výzkumné složky od ústavu, zavedení chemoterapie (cisplatina, karboplatina atd., vyráběné v Lachemě Brno), betatron (od 1972) či Brněnské onkologické dny (od 1976).

Pak už následuje oddíl Masarykův onkologický ústav Brno. Vývojová etapa od roku 1990. Tehdy se zařízení osamostatnilo, zvýšilo úspěšnost léčby, byla postavena nová budova (Švejdlův pavilon), instalován lineární urychlovač či pozitronový emisní tomograf, ustaveno Univerzitní onkologické centrum (1998), dosaženo několika akreditací (2004, 2007, 2009), převzata Bakešova nemocnice (2006), řešeny velké výzkumné projekty a vymyšleny preventivní programy. Po závěru autorka zařadila anglické resumé, galerii jedenácti ředitelů a současného vedení ústavu, přehled pracovišť, použité prameny a literaturu, jmenný rejstřík a vše uzavřela 29 barevnými fotografiemi pořízenými za návštěv ústavu a kulturních akcí. Nejnovější útlá knížka osloví širší publikum a poslouží jako podklad k dalšímu prohloubení studiu dějinného vývoje této úctyhodné instituce nad Brnem.

Gustav Novotný